

NEPRIKLAUSOMYBĖS VAIKAI APIE LAISVĘ

Nepriklausomybės karta – tai vaikai, gimę pirmaisiais nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos metais. Šiandien jie jau suaugę žmonės, nežinantys, ką reiškia būti nelaisvam. Ar laisvę jie priima kaip duotybę? Kodėl, emigracijai viliojant jaunos protus, jie nusprendė likti Lietuvoje ir dar – dirbti bibliotekose? Į šiuos ir kitus klausimus pakvietė atsakyti keturis bibliotekininkus iš skirtingų šalies miestų: Moniką Straupytę – Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos kultūrinės veiklos vadybininkę ryšiams su visuomene, Matą Baltrukevičių – Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento Lituanistikos skyriaus vyriausiąjį metodininką-tyrėją, Robertą Stonkutę – Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos Bibliotekų metodikos ir vadybos skyriaus kultūrinių renginių organizatorę, Brigitą Barkauskaitę – Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešosios bibliotekos Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyresniąją bibliotekininkę darbu su jaunimu.

tK Ar jaučiatės laisvi ir ką jums reiškia būti laisviems?

M. Baltrukevičius: Aš jaučiuosi laisvas ir tai jaučiu labai skirtingais būdais. Be abejo, svarbu ir tai, kad gimiau ir gyvenu laisvoje Lietuvoje. Mano seneliai iš mamos pusės taip pat gimė laisvoje Lietuvoje, tačiau dėl ekonominių priežasčių negalėjo siekti save realizuoti. Visi keturi mano seneliai kartu sudėjus baigė 12 klasių, nors buvo labai talentingi žmonės, – laikotarpis diktavo savas taisykles ir įveikti apribojimų buvo neįmanoma.

Vidinė laisvė yra ne mažiau svarbus dalykas. Daug apribojimų yra tik mūsų galvose. Buvo laikas, kai pats sau buvau pagrindinė problema, ribojanti laisvę. Dabar padėtis jau kitokia.

Dažnai apie laisvę galvojame tik per kovos su apribojimais prizmę ir gerokai rečiau apie tai, ką su ta turima laisve galėtume nuveikti, ko pasiekti. Kaip išnaudoti tai, kokiais gerais ir palyginti ramiais laikais gyvename. Tai yra ir tam tikras įpareigojimas.

B. Barkauskaitė: Pirmiausia, laisvė man – galimybė vaikščioti po gimtosios žemės miškus,

galėti nevaržomai kalbėti lietuvių kalba ir išgyventi tautos bendrystės jausmą. Antra, laisvė – tai jausmas, kai esi saugus ir laimingas, gali laisvai dėstyti savo mintis, imtis iniciatyvų ir prisidėti prie valstybės kūrimo procesų. Taip, aš šiandien jaučiuosi laisva. Čia gyventi gera, gera.

tK Monika, jums, kaip ir nepriklausomai Lietuvai, šiemet sukaks 30 metų. Ar augdama pastebėjote, kad šalis auga kartu su jumis?

M. Straupytė: Džiaugiuosi, kad esu gimusi būtent tais metais, kai atkurta Lietuvos Nepriklausomybė. Tai suteikia tam tikro pasididžiavimo, kad esi laisvės vaikas, ir įkvėpimo, nes tavo pasiekimai kartu yra ir šalies pasiekimai.

Mano nuomone, Lietuva paaugo ir pasikeitė neatpažįstamai: gyvename geriau, esame laimingesni, dažniau šypsomės ir maloniai vieni su kitais bendraujame, mūsų miestai ir miesteliai be galo išgražėję. Gerokai pasikeitė žmonių mentalitetas – dabar, radę pamestą piniginę ar mobilųjį telefoną, daugelis mūsų tikrai ieškome radinio šeimininkų, o ne pasilieiname daiktus sau.

Brigita Barkauskaitė. Nuotr. iš asmeninio albumo

Matas Baltrukevičius. Vygaudo Juozaičia nuotr.

Monika Straupytė. Airos Sesarytės nuotr.

Roberta Stonkutė. Nuotr. iš asmeninio albumo

Nors 30 metų valstybei yra labai trumpas laikotarpis, per tą laiką pasiekėme be galo daug, progresas didžiulis ir juo tikrai turime didžiuotis. Tačiau negalima į viską žiūrėti pro rožinius akinius, dar turime kur augti. Lietuvai dar reikia smarkiai pasitempti žmogaus teisių ir socialinės apsaugos, gyvūnų gerovės ir aplinkosaugos srityse.

IK Laisvė Meškuičiuose, Šiauliuose, Paryžiuje, Niujorke – ar visur ji vienoda?

R. Stonkutė: Aišku, kad laisvės pojūtis skirtingas! Vakarų ir Rytų kultūrų bei nuomonių sankirtos kaip niekada jaučiamos ir išgyvenamos. Asmenų laisves apibrėžia valstybių ir sąjungų reglamentai, tačiau ne visada jie mus tenkina, tad migruojame ir ieškome savo vietos. Žinoma, jei pati laisvė rinktis savo vietą nėra ribojama...

Man laisvė – galėjimas laisvai rinktis savo esmę ir būtį. Deja, ne visada tie norai sutampa su valstybės norais ir reglamentais (laisvas lietuvis visada ras kuo pasiskųsti). Tad tarp žmogaus ir valstybės visada egzistuos trintis. Nelygu tik kaip ją priimi – kaip negalią ar kaip variklį.

Nors, kalbant apie laisvę, visada primenu sau, kad visi keliai *bendru sutarimu* tiesiami tiesiai ir sudaro kvadratus. Tačiau žmonės dažniausiai nevaikšto kvadratais, tiesa? Mes tuos kvadratus kertame įstrižai. Gudraujame. Ir tai yra maža, bet kasdienė žmogaus laisvė – tingėti. Juk daug naujovių nebūtų atsiradę, jei ne šis mūsų brožas!

IK Ar nepriklausomybė ir laisvė jūsų kartai – duotybė? Ar skirtingų kartų lietuviai laisvę supranta kitaip?

M. Baltrukevičius: Kaip tik neseniai Nacionalinės bibliotekos Valstybingumo erdvėje vyko renginys, kuriame buvo iškelta mintis, kad Lietuvos įvaizdis yra labai sutelktas į mūsų praeitį. Tokius dalykus dažnai galbūt sudėtinga suprasti

tarptautinėje aplinkoje, bet, kalbant apie „vidaus rinką“, tai yra gana suprantamas dalykas. Esu iš tų, kurie gimė, kai laisvė jau buvo iškovota. Apie visus sunkumus žinome tik iš tėvų ir senelių pasakojimų ar istorijos vadovėlių. Ir tai yra labai svarbus dalykas, primenantis, kad laisvė – didelis ir sunkiai pasiektas laimėjimas.

M. Straupytė: Savo amžiaus žmones pavadinčiau tarsi tarpine karta. Mums augant formavosi ir valstybė. Mes vaikai buvome pačioje Nepriklausomybės pradžioje, kai netrūko tam tikrų sunkumų ir nepriteklių. Ir nors vaikystė savaime yra laimingas laikas, puikiai pamename ir neapšviestas gatves, kuriose nesijausdavai saugus, ir nedarbą, kuris, ko gero, buvo palietęs daugelį šeimų, ir džinsų matavimąsi žiemą turguje ant kartono, apie kurį jau sklando legendos.

Kai turi labai daug, sunku suvokti, kad gali būti kitaip. Tačiau kad laisvė nėra duotybė, primena mūsų tėvai ir seneliai, kurie didelę dalį gyvenimo nugyveno nelaisvoje Lietuvoje. Svarbu prisiminti istoriją ir mokyti iš jos, nepamiršti, kad valstybę ir laisvę kuriame mes patys. Kita vertus, jau pajutę laisvės skonį, manau, lengvai jos paleisti nenorėtume.

Man laisvė yra galimybė keliauti, kur nori, mylėti, ką nori, dirbti, ką nori, laisvai reikšti nuomonę, laisvai kurti ir įgyvendinti savo svajones. Ko gero, daugelis mano bendraamžių mąsto panašiai. Manau, kad dabartiniai 15-mečiai ir 20-mečiai yra dar laisvesni už mus, drąsiau priima sprendimus, eksperimentuoja, nesileidžia spraudžiami į rėmus. Kartu jie ir reiklesni, kritiškesni. Manau, jie, kaip ir mes, neįsivaizduoja, kad tą laisvę iš jų kas nors gali atimti.

B. Barkauskaitė: Didžiuojuosi mūsų tautos žmonėmis, kurie paaukojo savo gyvybes už tai, kad šiandien turėtume laisvą Lietuvą, tą nepriklausomą Lietuvą, apie kurią jie ilgai

svajojo. Vien už tai, kiek mūsų tauta iškentėjo, kiek laisvės kovotojai atidavė jėgų, turėtume būti nuoširdžiai dėkingi ir, praeidami pro laisvės paminklus, skirtus žuvusiems kovotojams, ramiai nulenkti galvą ir pasvarstyti, kaip šiandien pasielgtume mes. Manau, naujajai kartai, gimusiai jau atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje, tenka svarbi užduotis: ne tik įsiklausyti į laisvės kovų liudininkų pasakojimus apie tai, kaip laisvės gynėjai telkėsi ir kovojo už Lietuvą, bet ir išsaugoti iškovotą nepriklausomybę – kultūrą, kalbą, istoriją...

R. Stonkutė: Kartu su kolegomis, grįžusiais po vieno „Erasmus+“ projekto, žaidėme žaidimą „Trys beždžionės“. Jo metu kiekvienas dalyvis įgyja „negalią“: nebylys be žodžių kurčiam turi paaiškinti žodį, kurį tas (nevertodamas to žodžio) turi persakyti akklajam. Tikriausiai esate bandę? Jei ne, pabandykite ir pamatysite, kaip skirtingai kiekvienas iš mūsų suvokiame pasaulį.

Taigi žaidime buvau nebylė, kuri turėjo išmosikuoti žodį LAISVĖ, neišleisdama nė garso. Iki nusiplūkimo bandžiau išmosuoti laisvės simboliu man esantį Baltijos kelią ir kojomis mušti Marijono Mikutavičiaus dainos „Trys milijonai“ ritmą, bet šie simboliai mano kolegai reikiamo poveikio nedarė. Ir nesvarbu, kad abu esame lietuviai ir tos pačios kartos atstovai. Jo laisvė grindžiama kitais simboliais ir patirtimis. Suvokimas ir mąstymas apie dalykus nepriklauso kartai. Tai – labiau pasirinkimas tikėti vienu ar kitu. Juk ir mūsų proseneliai pasirinko laisvę suvokti ir patirti nevienodai. Vieniems ji buvo partizanavimas, kitiems – išvykimas. Treti žaidė gavelišką pokerį ir buvo laisvi.

Manau, kad XXI a. laisvės klausimas darosi tik aktualesnis, nes ir laisvių atsiranda daugiau. Jau kalbame ne tik apie žmonių, tautų, rasių, pažiūrų, judėjimo laisves. Šiandien vis garsiau diskutuojame dėl gyvūnų ir dirbtinio intelekto teisių. Ir tai yra vieni iš svarbiausių XXI a. sprendimų, kuriuos turėsime priimti.

IK Kodėl pasirinkote dirbti bibliotekoje? Juk tai – irgi laisvas pasirinkimas. Ar bibliotekoje sugebate išreikšti save?

M. Baltrukevičius: Labiau tiktų sakyti, kad biblioteka pasirinko mane. Iki tol buvau dirbęs tik išskirtinai žurnalistinį darbą, tačiau darbovietėje, kurioje stažavausi, nesijaučiau esantis savo vietoje. Feisbuke pamačiau, kad Nacionalinė biblioteka ieško Valstybingumo erdvės koordinatoriaus. Atėjau į darbo pokalbį...

Vis dar manau, kad tai buvo labai geras sprendimas. Aišku, darbas valstybiniame sektoriuje daug kuo yra kitoks negu

žurnalistiniame lauke, tačiau su laiku apsipratau prie kitokios darbo kultūros ir adaptavausi. Tai labai gera vieta save realizuoti, išmokti naujų dalykų. Niekada nemaniau, kad kada nors vesiu edukacinę programą miške, prisidėsiu prie parodos rengimo ar susibendrausiu su a. a. ponia Gražina Landsbergiene. Biblioteka visa tai davė.

M. Straupytė: Savo kelią bibliotekoje pradėjau visai atsitiktinai – pamačiau darbo skelbimą: mano turimas išsilavinimas kaip tik atitiko reikalavimus. Nė sekundės nesigailėjau šio sprendimo ir štai jau treji metai aš čia – bibliotekoje. Tokios kūrybos, idėjų laisvės ir pasitenkinimo savo darbo rezultatais iki tol dar niekur neįėjau. Visada sakau: jei per šį laiką daviau bibliotekai bent mažą dalelę to, ką ji davė man, jau esu beprotiškai laiminga.

Yra ir tokia įdomi detalė, kurią sužinojau tik pradėjusi dirbti bibliotekoje. Pasirodo, mano mama, besilaukdama manęs, motinystės atostogų išėjo būtent iš vieno V. Kudirkos bibliotekos padalinio, kur dirbo bibliotekininke. Smagus atsitiktinumas, o gal kai kas pasakytų, kad lemtis...

B. Barkauskaitė: Niekada nė neįsivaizdavau, kad likimas mane galėtų atvesti iki bibliotekos durų, o šiandien ji tapo mano antraisiais namais. Dar paauglystėje svajodama apie galimas studijų kryptis, darbą bibliotekoje įsivaizdavau visai kitaip. Biblioteka dabar tampa bendruomenės sutelkimo vieta, kur nuolatos milžinišku greičiu verda veiksmas – aš esu jo viduryje. Džiaugiuosi savo pasirinkimu, nes čia kiekviena diena pilna iššūkių ir begalės galimybių rodyti iniciatyvą. Ko dar gali reikėti jaunam žmogui?

IK Kitas laisvas šiuolaikinio žmogaus pasirinkimas – likti gyventi Lietuvoje.

B. Barkauskaitė: Mano pasirinkimą likti Lietuvoje turbūt lėmė įsitraukimas į Lietuvos šaulių sąjungos gretas. Dar 2005 metais prisijungus prie Kretingos jaunųjų šaulių būrio, mano pilietiškumo sąvokos supratimas pasikeitė. Šiandien dalyvavimas valstybinių švenčių renginiuose tapęs ne pareiga, o malonumu, kai kūną apima šiluma, išgirdus „Laisvę“ atliekančios Eurikos Masytės balsą. Baigus mokyklą, abejonių, likti Lietuvoje ar vykti studijuoti svetur, nė nekilo. Manau, pilietiškumo jausmas ir noras būti laisvai – pagrindinė priežastis, neleidžianti suabejoti savo pasirinkimu.

R. Stonkutė: Lėmė pasirinkimas juokauti gimtąja kalba. Pagarba tėvams. Kiek – užsispyrimas. Žemaičio genai.

Kalbėjosi Vaiva Markevičiūtė